

Wstęp

Kolejny, szesnasty już, tom „Rocznika Przekładoznawczego”, który oddajemy w ręce Czytelników, tradycyjnie podzielony jest na dwie części. W pierwszej, głównej, mieści się piętnaście artykułów, w tym dwanaście zgromadzonych w dziale *Teoria i praktyka przekładu*, dwa w dziale *Dydaktyka przekładu* i jeden w dziale *Artykuły recenzyjne*. Trzy sprawozdania tworzą drugą część – *Varia*: Anna Zalewska relacjonuje udział w warsztatach przekładoznawczych „Mistrz vs. Uczeń” (tłumaczenie współczesnej prozy rosyjskiej) organizowanych przez Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia w Warszawie (warsztaty zdalne, czerwiec 2021); Filip Olkiewicz i Emilia Pankanin wracają do konferencji zatytułowanej „Język w przestrzeni semiotyki społecznej” z cyklu „Język trzeciego tysiąclecia”, międzynarodowych obrad po raz jedenasty zorganizowanych przez Krakowskie Towarzystwo Popularyzowania Wiedzy o Komunikacji Językowej „Tertium” (Kraków, 2–4 grudnia 2020); Monika Krajewska przybliża zaś drugą edycję międzynarodowego festiwalu „Za kulisami. Toruńskie spotkania wokół dramatu” przygotowaną na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika przez Zespół Badawczy „Performatyka i Studia nad Przekładem Dramatu” (Toruń, 26–27 maja 2021).

Artykuły naukowe są poświęcone różnym dziedzinom przekładu. Czytelnicy niniejszego tomu znajdą w nim rozważania dotyczące tłumaczenia literackiego, naukowego, użytkowego, poświadczonego i ustnego. Tłumacz często nazywany jest pośrednikiem, w tym numerze czasopisma pojawia się także w ujęciu tłumacza-przewodnika w kontekście komunikacji z osobami głuchoniewidomymi. Celem artykułu Piotra Wojdy i Grzegorza Kozłowskiego jest przybliżenie tej rzadko podnoszonej w Polsce problematyki,

w tym przedstawienie uwag dotyczących regulacji prawnej interesów osób z jednoczesną dysfunkcją słuchu i wzroku. Autorzy wywodzący się ze środowisk, których dotyczy Ustawa o języku migowym, przedstawiają status prawny takich terminów, jak: osoba głuchoniewidoma, SKOGN (sposoby komunikowania się osób głuchoniewidomych), tłumacz-przewodnik/tłumacz SKOGN nie tylko z perspektywy *status quo ante* (stanu sprzed wprowadzenia ustawy) i *status quo*, ale także z punktu widzenia *in spe*, co wyraża się w zaproponowaniu takich rozwiązań na przyszłość, które pozwolą osobom głuchoniewidomym na godziwe życie.

Praktyczny wydzźwięk ma też artykuł Lecha Zielińskiego. Autor przytacza kilka zaczerpniętych z własnego doświadczenia takich zadań wykonanych na zlecenie organów ścigania, które nie mieszczą się w obowiązującej w Polsce normie prawnej przewidzianej dla tłumaczy przysięgłych. Ich wykonanie wiązało się więc z różnymi dylematami, świadomością naruszenia w jakimś stopniu normy i w konsekwencji możliwymi sankcjami. Podsumowanie tekstu to swego rodzaju zbiór odpowiedzi dla innych tłumaczy, którym przyjdzie się zmierzyć z podobnymi dylematami.

Tematykę z obszaru tłumaczenia prawnego podnosi w swym artykule Małgorzata Osiewicz-Maternowska. Znajdziemy w nim zestawienie polskich umów zobowiązaniowych z ich niemieckimi odpowiednikami. Jak zauważa autorka, większość tego typu umów (17 z 28) ma swój bezpośredni analog, szczególnie więc nacisk kładzie na te dokumenty, które zostały uregulowane w systemie prawnym pod inną nazwą albo w ramach innych gałęzi. Przedstawione opracowanie może więc stać się pewnym odniesieniem, szczególnie dla początkujących tłumaczy.

W kontekście pomocy skierowanej do tłumaczy, ale i dydaktyków przekładu należy wymienić tekst Anny Szczęsny. Autorka, wielokrotnie wypowiadająca się na temat trudności związanych z transpozycją nazw własnych, również i tym razem zwraca na nie uwagę, zawężając jednak temat rozważań do nazw własnych w przestrzeni miejskiej. Po przedstawieniu wybranych ujęć i klasyfikacji onomastycznych odnoszących się do badanych jednostek, przywołaniu związanych z tymi jednostkami spostrzeżeń translatoryków, zrelacjonowaniu projektu zespołu językoznawców rosyjskich, którego celem było usystematyzowanie zasad oddawania w przekładzie nazw obiektów miejskich, Anna Szczęsny prezentuje problemy przekładowe analizowane na zajęciach z tłumaczenia w parze językowej rosyjski-polski oraz proponuje odpowiednio dobraną serię ćwiczeń.

Badania nad subiektywnym odbiorem przez tłumacza pewnych elementów tekstu na materiale oryginału i korpusu pięciu przekładów przedstawia w swym artykule Łukasz Wiraszka. Zwraca on uwagę, że dotychczasowe traktowanie tekstów naukowych jako charakteryzujących się obiektywnym opisem rzeczywistości i pozbawionych indywidualnego stylu coraz częściej dalekie jest od stanu faktycznego – tekst naukowy nie stanowi jedynie zreferowania suchych faktów. W związku z tym autor wskazuje, że koncepcja ekwiwalencji na poziomie obrazowania powinna też być stosowana w przekładzie tekstu naukowego.

Z kolei w artykule napisanym przez Barbarę Brzezicką Czytelniczy zetkną się z zagadnieniem przekładu filozoficznego, a dokładnie z ukazaniem jednych z najstarszych polskich przekładów filozoficznych. W trakcie lektury będzie można uzyskać odpowiedzi na pytania, kim byli pierwsi tłumacze, co, gdzie i kiedy przekładali, kto wspierał tłumaczy w ich działaniach, dlaczego brali na warsztat takie właśnie teksty i wreszcie w jaki sposób nad nimi pracowali oraz kto korzystał z tekstów docelowych.

Temat współczesnych przekładów tekstów biblijnych na język arabski porusza Iwona Król. Autorka prezentuje w nich wybrane rozwiązania translatorskie w obrębie jednostek należących do sfery tabu, kładąc nacisk na takie aspekty, jak dokładność, idiomatyczność, adekwatność stylistyczna, ewentualne zniekształcenia sensu.

Problematykę przekładu słownictwa religijnego w kontekście dialogów filmowych (w parze językowej rosyjski-polski) podejmuje w swym artykule Anna Paszkowska. Podkreśla ona m.in. fakt, że w procesie translacji należy wziąć pod uwagę nie tylko semantyczną stronę analizowanych wyrażeń, lecz również ewentualne konotacje przez nie wywołane. Jako materiał ilustracyjny posłużył autorce *Dekalog* Krzysztofa Kieślowskiego.

Od przekładu filmowego przechodzimy do melicznego, chcąc zaproponować Czytelnikom tekst Eweliny Parafińskiej-Korybskiej poświęcony przekładowi pięciu pieśni Michała Glinki do słów Nestora Kukulnika. Wybrany do analizy korpus egzemplifikacyjny autorka rozpatruje pod kątem ekwiwalencji pragmatycznej rozumianej w ujęciu podstawowym jako umożliwienie odbiorcy zrozumienia sensu oryginału oraz szerszym, czyli możliwości wykonania tekstu do pierwotnej melodii. Pisząc o tłumaczeniu melicznym, szczególnie w kontekście języka rosyjskiego, powinno się wspomnieć, co też Ewelina Parafińska-Korybska czyni, o Annie Bednarczyk. Badaczka ta jest obecna w niniejszym numerze rocznika również w innej

roli – jako tłumaczka cyklu wierszowanych felietonów z początku XIX wieku. Jeden z nich uczyniła ilustracją do ukazania szerszego problemu, jakim jest m.in. różnica czasowa między tekstem źródłowym i docelowym (dwa stulecia), inne warunki ich powstania i odmienne funkcje im przypisywane. Autorka w swej pracy proponuje wykorzystanie teorii zbiorów rozmytych pozwalającej na nieostre określanie granic między swobodą twórczą tłumacza a koniecznością jej ograniczenia. Na własnym przykładzie opiera się również Matylda Chrząszcz. W swym komentarzu do tłumaczenia *Felicy*, ody poświęconej Katarzynie II autorstwa Gawriiła Dierżawina, zwraca uwagę na takie wyzwania pojawiające się w procesie translacji, jak wybór formatu wiersza, dążenie do zachowania zróżnicowania stylistycznego oraz trudności związane z tłumaczeniem elementów kulturowych.

W obu wyżej wspomnianych tekstach obecny jest temat czasu i widoczna przestrzeń temporalna między powstaniem oryginału i przekładu czy pierwszych i późniejszych przekładów. Odświeżenie języka jest szczególnie istotne w przypadku utworu scenicznego. Jak odnotowuje Renata Niziołek, tekst teatralny starzeje się znacznie szybciej niż tekst poetycki czy proza, stanowi materię niezwykle podatną na dezaktualizację spowodowaną upływem czasu. W swych rozważaniach autorka porównuje przekłady *Ubu Króla* Alfreda Jarry'ego, które wyszły spod pióra Tadeusza Boya-Żeleńskiego i Jana Gondowicza.

Zagadnieniem jakości w przekładzie zajmuje się Maciej Pławski. W swym tekście bierze na warsztat niemieckojęzyczne strony internetowe wybranych polskich muzeów. Artykuł opierający się na ćwiczeniach przekładowych ze studentami może stać się wskazówką dla innych wykładowców. Zainteresowani znajdą w nim zarówno klasyfikację wykscerpowanych błędów, jak i sposoby na ich uniknięcie. Dodatkowym aspektem, który trzeba poruszyć w przypadku stron internetowych, jest potrzeba dopasowania przekładu do oczekiwań odbiorców docelowych, co oznacza, że teksty tego typu powinny być lokalizowane, tworzone niejako od nowa, nie powinny zaś dosłownie odwzorowywać materiału źródłowego.

W prezentowanym roczniku jeden artykuł dotyczy tłumaczenia ustnego, a w szczególności protokołów retrospektywnych wykorzystywanych w badaniach przekładu symultanicznego. Ewa Gumul stawia sobie za cel odpowiedź na pytanie, w jaki sposób studenci tłumaczenia postrzegają rolę bodźca stymulującego pamięć. Na potrzeby badań autorka przeprowadziła eksperyment testujący wpływ rodzaju bodźca na informacyjność

werbalizacji, ich obfitość oraz dokładność. Wykorzystanymi bodźcami były transkrypcja tekstu wyjściowego dla jednej grupy badanych i nagranie tekstu docelowego – dla drugiej. Nazwisko Ewy Gumul pojawia się też w artykule recenzyjnym Lecha Zielińskiego i Emilii Pankanin, którzy prezentują monografię wspomnianej autorki (*Explicitation in Simultaneous Interpreting. A Study into Expliciting Behaviour of Trainee Interpreters*). Wychodząc od pojęcia eksplicytacji i przykładów jej zastosowania, omawiają krótko treść książki, ustosunkowują się do dotychczasowych opinii, by w końcowej części przedstawić własną ocenę monografii i zwrócić uwagę na uniwersalność badanego terminu.

Krótkie *résumé* wszystkich zawartych w oddawanym w ręce Czytelników numerze naszego czasopisma uwidacznia różnorodność podejmowanych tematów. Mamy nadzieję, że dzięki temu każdy znajdzie w niniejszej publikacji nie tylko coś z kręgu swych dotychczasowych zainteresowań, ale też zapozna się z badaniami w innych dziedzinach przekładoznawstwa.

Patrycja Bobowska-Nastarzewska
Monika Krajewska